

Metodika

Antisemitismus v éře státního socialismu

Charakteristika námětu

Žáci se seznámí s aktuální definicí antisemitismu podle norem EU. Následně analyzují různé situace a výroky. Cílem cvičení je rozvinout schopnost rozpoznat antisemitské výroky na základě znalostí aktuálních právních norem. Žáci aplikují současné normy na různé historické situace, a poté je hodnotí jak v rámci dobového kontextu, tak současným morálním slovníkem. Námět je vhodnější pro žáky středních škol.

Cíle

- Kognitivní:
  - Informovat. Žáci se seznamují s aktuálním právním vymezením antisemitismu a s různými projevy antisemitismu v druhé polovině 20. století.
  - Analyzovat. Žáci aplikují znalost definice antisemitismu na různé situace a texty, které analyzují s cílem zjistit, zda jsou dle současných měřítek antisemitské.
  - Hodnotit. Žáci se snaží tyto výroky a situace posuzovat v dobovém kontextu a následně vůči nim zaujmají vlastní stanovisko.
- Afektivní:
  - Zdůraznit nepřijatelnost xenofobních, zvláště antisemitských postojů.

Komentář

Dle pracovní definice EU se za antisemitismus považuje „takový způsob vnímání Židů, který lze vyjádřit jako nenávisť vůči nim. Slovní a fyzické projevy antisemitismu mohou být zaměřeny proti židovským i nežidovským osobám nebo jejich majetku, proti institucím židovské komunity a náboženským zařízením. Podobné projevy mohou být namířeny také proti Státu Izrael – antisemitský charakter mají, pokud je Stát Izrael napadán jako představitel židovské pospolitosti. Antisemitismus běžně obviňuje Židy ze spiknutí s cílem poškodit lidstvo a je často používán k obviňování Židů z aktuálních problémů. Antisemitismus se objevuje v mluveném slovu, v textech, vyobrazeních i v dalších aktivitách, kde využívá zlomyslné stereotypy a záporné charakteristické vlastnosti Židů.“

Definice Agentury Evropské unie pro Základní lidská práva (Fundamental Rights Agency). Otiskujeme celou definici antisemitismu, v pracovním listě je jen zkrácená verze.

Otázky v úloze 1 mají žáky naučit rozpoznávat projevy antisemitismu. První otázka vede žáka k tomu, aby identifikoval projevy antisemitismu v konkrétních situacích. Další otázka upozorňuje, že publikování takového obvinění v médiích je přitěžující okolnost. Není to tak, že články v novinách by byly neškodné, protože často způsobí více škody než nápisy na zdi. Z toho hlediska je třeba dívat se (nejen) na komunistický tisk a televizi. Poslední otázka této úlohy předchozí teze konkretizuje. Použitou charakteristiku Izraele můžeme považovat za antisemitskou, protože obsahuje nepravdivá obvinění vůči kolektivu, tj. celé izraelské společnosti.

Cílem druhé úlohy je, aby žáci pochopili, že projevy antisemitismu nemusejí odpovídat jejich představám. Toto pochopení je důležité proto, aby dokázali rozeznat projevy antisemitismu a nevěřili laciným obhajobám podněcovatelů nenávisti. Historicky bylo podněcování na základě falešných obvinění účinnější proto, že nenávist se sice nedá nařídít, ale v minulosti jí bylo možné podnítit třeba tím, že se Židé obvinili z nějakého hrozného zločinu. Ve středověku bývali Židé obviňováni z toho, že vraždí děti kvůli rituálním účelům nebo z toho, že tráví studně. Za válek bývali obviňováni, že se spojili s vnějším nepřítelem, zvláště pokud došlo k obležení města, ve kterém žili Židé.

Třetí úloha se snaží tematizovat některé argumentační postupy antisemitů. K taktikám antisemitů vždy patřilo (a patří) rozdělování na „dobré“ a „zlé“ Židy. Z toho hlediska je rozdělování Židů na „zlé“ sionisty a „dobré“ pokrokové Židy komunistickou propagandou jen variací na totéž téma. V minulosti se v rolích dobrých Židů objevovali adepti na konverzi ke křesťanství či asimilanti. Nyní to byli především židovští komunisté nebo Židé, kteří aktivně odmítali sionismus. V roli „zlých“ se objevovali hlavně praktikující Židé („der Talmudjude“) nebo bohatí židovští finančníci.

Sionismus byl ve svých počátcích v 19. století židovskou verzí sekulárního nacionalismu, který usiloval o politickou identitu Židů postavenou na nacionálních principech. Zpočátku nešlo o vytvoření státu. V otázce vnitřního uspořádání společnosti se názory sionistů pohybovaly na široké škále od liberalismu po komunismus. Podle socialistické propagandy však byl tento program jen lží. Sionismus byl dle nich „nacionalistickým hnutím maloměšťáckých židovských vrstev“, které se snažily udržet si kontrolu nad židovským dělnictvem, které se zákonitě začínalo asimilovat. Srov. KOLÁR, František: Sionismus a antisemitismus, Svoboda, Praha 1970; IVANOV, Jurij: Sionismus, Svoboda, Praha 1970.

Zastáváme názor, že nenávist k části Židů je také antisemitismus. Každý Žid byl v době socialismu potenciálně podezřelý ze sionismu. Položte si otázku, který Žid nebyl z hlediska komunistické propagandy sionistou?

Námět do výuky

Pracovní list 7 umožňuje samostatnou práci žáků, ovšem vzhledem k náročnosti úkolů je prospěšnější práce v malých skupinách. Žáci mohou při vypracování úloh využívat otevřené zdroje (internet, učebnice, literatura). Úlohy jsou koncipovány tak, že k jejich řešení nestačí prostá reprodukce faktografie, ale je třeba fakta aplikovat. Naše úloha spočívá především v konzultaci, dodávání expertního stanoviska tam, kde jej žáci neobjeví z jiných zdrojů. Ve fázi analýzy bychom neměli zasahovat do žákovských interpretací, ovšem musíme vyšetřit dostatek času, abychom tyto interpretace mohli konfrontovat. V případě, že u některých žáků během analytické fáze zjistíme nějaké extrémní nebo xenofobní postoje, snažíme se je rozebrat s ostatními. Při konfrontaci se ovšem vyvarujeme negativních projevů vůči takovým žákům (nositelům extrémních názorů). Represivní postoje vůči nim by žáky v jejich názorech pouze utvrdily. Neváháme ovšem dát najevo vlastní stanovisko a zdůraznit historické i právní argumenty proti antisemitismu. Cvičení usiluje o analýzu a dekonstrukci normalizační propagandy, nevěnuje se primárně složitě a komplikované otázce izraelsko-palestinských vztahů.

Téma antisemitismu v politické propagandě můžeme doplnit ilustrací represivních praktik normalizačního režimu vůči zbytku židovské menšiny v Československu v krátkém dokumentu „Tajné akce StB – akce Pavouk“, který je dostupný na webu České televize.¹

---

¹ <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10209991308-tajne-akce-stb/409235100221001-akce-pavouk/>